Pwyllgor Amaethyddiaeth a Datblygu Gwledig ARD 10-01(p3)

Dyddiad:	6 Mehefin 2001
Amser:	2.00pm hyd 4.55pm
Lleoliad:	Ystafell Bwyllgora, Adeilad y Cynulliad Cenedlaethol

SECTORAU AMGEN

Diben

1. Gwahoddir y Pwyllgor i ystyried y cynigion a roddwyd gerbron gan Adran Amaethyddiaeth Cynulliad Cenedlaethol Cymru (NAWAD) a chyrff eraill sy’n bartneriaid ynghylch datblygu’r sectorau pysgod, coetir ffermydd a garddwriaeth yng Nghymru.

Crynodeb/Argymhellion

2. Ers cwblhau’r astudiaeth Coleg Amaethyddol yr Alban (SAC) y llynedd, bu rhagor o waith ar y gweill i ddatblygu canfyddiadau’r adroddiad ac rydym bellach wedi llunio’n cynigion terfynol ar gyfer pob un o’r sectorau.

Cefndir

3. Ym mis Rhagfyr 1999 comisiynodd NAWAD ynghyd ag Uned Polisi Gwledig Awdurdod Datblygu Cymru astudiaeth o’r sectorau amgen hynny sydd fwyaf tebygol o fod yn fasnachol fanteisiol i ffermwyr Cymru. Cynhaliwyd yr astudiaeth gan SAC Agro Industrial Research Services yng Ngholeg Amaethyddol yr Alban, ar y cyd â thîm o arbenigwyr lleol yng Nghymru.

4. Diben yr astudiaeth oedd helpu’r Cynulliad i benderfynu pa sectorau y dylid eu targedu nesaf o dan y Strategaeth Bwyd-Amaeth, yn sgil lansio’r Cynlluniau Gweithredu ar gyfer y tri phrif sector, sef cig oen a chig eidion, cynnyrch llaeth a bwydydd organig. Gofynnwyd i’r ymgynghorwyr gynnal astudiaeth gymharol o botensial masnachol y sectorau a ganlyn:

- garddwriaeth, yn arbennig garddwriaeth organig ar raddfa cae;
- ffermydd pysgod gan gynnwys rhywogaethau’r môr a dwr croyw;
- prosesu pysgod a physgota er adloniant;
- cnydau amgen gan gynnwys cnydau ffeibr megis llin a chywarch;
- biomas, ac yn arbennig goedlannau cylchdro byr;
- rheoli coetir ffermydd.

5. Mae argymhellion yr adroddiad, a gyflwynwyd i’r Pwyllgor hwn ar 7 Mehefin 2000, yn nodi pedwar

maes sy’n cynnig cyfle i ffermwyr arallgyfeirio a chwilio am incwm o ffynonellau eraill yn y dyfodol:

- Pysgod;
- Datblygu Coetiroedd;
- Biomas;
- Garddwriaeth gan gynnwys garddwriaeth organig.

Ystyriaeth

6. Mae’r rhan hon o’r papur yn trafod pob sector yn ei dro.

Pysgod

7. Y nod strategol fydd cadw a chreu swyddi yn y diwydiant pysgota yng Nghymru drwy fanteisio i’r eithaf ar y potensial a chreu cyfleoedd newydd.

8. Ymhlith y meysydd allweddol y mae angen eu datblygu mae:

- Helpu’r diwydiant pysgota yng Nghymru i arallgyfeirio;
- Hyrwyddo buddsoddi mewn ffermydd pysgod, ac yn arbennig mewn prosiectau’n ymwneud â ffermio rhywogaethau pysgod y môr. Yn Ynys Môn yma yng Nghymru y mae un o’r ffermydd pysgod mwyaf technolegol flaengar yn y byd. Mae yna botensial i ddatblygu’r safle hwn a safleoedd eraill yng Nghymru i greu diwydiant ffermydd pysgod deinamig. Mae’r wlad mewn sefyllfa dda i fanteisio ar y technolegau diweddaraf a chynnig arweiniad o ran ffermio rhywogaethau pysgod y môr sydd dan bwysau yn eu cynefin;

- Annog prosiectau’n ymwneud â phrosesu pysgod ac sy’n ychwanegu gwerth at rywogaethau pysgod y môr a physgod sy’n cael eu ffermio. Mae cyfle i ystyried gwaith prosesu newydd sy’n ychwanegu gwerth gan mai ychydig o bysgod a brosesir yng Nghymru. Gellid cefnogi gweithgareddau hyrwyddo a marchnata;
- Annog hyfforddiant galwedigaethol priodol sy’n arwain at gymwysterau cydnabyddedig;
- Meithrin cysylltiadau rhwng twristiaeth a’r diwydiant pysgota yng Nghymru. Bydd hynny’n cynnwys gwella stociau pysgod, adfer cynefinoedd sydd wedi’u difrodi a gwella’r ffordd y caiff gwyliau a mannau pysgota yng Nghymru eu marchnata.

Datblygu Coetiroedd a Biomas

9. Bydd y strategaeth Datblygu Coetiroedd arfaethedig yn cynnwys coetir ffermydd, yn goed conwydd a llydanddail, a phlannu coed newydd ar ffermydd. Bydd trafod hefyd ar gyfleoedd i ddatblygu coed cysgod, amaethgoedwigaeth a biomas. Yr elfennau allweddol fydd:

10. Ychwanegu gwerth at goetir ffermydd presennol a newydd:

- Dod o hyd i farchnadoedd newydd posibl ar gyfer cynhyrchion ac is-gynhyrchion coed caled a meddal a gynhyrchwyd ar ffermydd gan gynnwys opsiynau ehangach megis twristiaeth;
- Datblygu strategaeth a fydd yn cynnwys gwaith datblygu'r farchnad sydd ei angen yn y sector hwn. Bydd yn rhaid i'r strategaeth annog ffermwyr i blannu mwy o goed a'u rheoli, gan fod angen marchnadoedd Cymreig cryfach a mwy cyson er mwyn bod yn sicr o wneud elw.

11. Cyfle i blannu coed newydd ar ffermydd:

- Graddfa cae – plannu mewn cae(au) ymylol neu fannau ymylol eraill (e.e. ar dir rhedyn) neu arwynebeddau mawr er mwyn gallu ad-drefnu;
- Coetiroedd cyflenwol – arwynebeddau bach sy'n fanteisiol i'r fferm o ran cysgod, gorchudd hela neu hamddena.

12. Coetir fel ffynhonnell ynni adnewyddadwy:

- Cydweithio â chyrff allweddol yn y diwydiant i ddatblygu marchnadoedd adnewyddadwy;
- Defnyddio adnoddau coetir presennol gan gynnwys is-gynhyrchion coedwigaeth, plannu rhywogaethau coetir newydd a choedlannau cylchdro byr/canolig;
- Datblygu cyfleoedd ar gyfer nifer fach o losgfeydd mwy ar sail ranbarthol a mynd i'r afael â chyfleoedd i gyflenwi gwres i adeiladau cyhoeddus;
- Datblygu cyfleoedd i ddefnyddio llosgfeydd sy'n cynhyrchu gwres ar raddfa lai er mwyn helpu cymunedau gwledig ac ati;
- Cysylltu â datblygiadau sectoraidd eraill megis garddwriaeth i gyflenwi gwres i dai gwydr a ffermydd pysgod.

13. Penderfynwyd canolbwyntio ar ddatblygu biomas yn y strategaeth Datblygu Coetiroedd ar ôl trafod yr opsiynau biomas yn fanwl â'r Comisiwn Coedwigaeth ac Uned Cynnal Technoleg Ynni (ETSU) y DTI. Cytunwyd bod yr opsiynau mwyaf ymarferol ar gyfer Cymru yn y tymor byr i'r tymor canol yn seiliedig ar goetiroedd (gwastraff coetir, is-gynhyrchion coed, coed diamedr bach ac ati) gyda choedlannau cylchdro byr i ganolig lle bo hynny'n briodol. Mae gwaith ymchwil yn parhau i agweddau eraill, megis Miscanthus a bio-ethanol, ac mae'n debyg na fyddant yn opsiynau masnachol gwirioneddol am gryn dipyn o amser eto. Cytunwyd y byddai Adran Amaethyddiaeth y Cynulliad yn cadw cysylltiadau agos â'r Grwp Rhyng-Adrannol ar Gnydau Ynni (IGEC), y mae gennym gynrychiolaeth arno, er mwyn i'r sector yng Nghymru allu symud i feysydd eraill yn gyflym pe bai cyfle i wneud hynny.

14. Ystyriwyd hefyd farchnadoedd biomas posibl a chytunwyd mai'r hyn a fyddai fwyaf buddiol i ffermwyr fyddai datblygu cyfleoedd i gyflenwi gwres mewn adeiladau cyhoeddus (ysgolion, swyddfeydd awdurdodau lleol, canolfannau cymunedol ac ati). O ran Gwres a Phwer Cyfun, er i bawb gytuno bod hynny'n rhan bwysig o ynni amgen, roedd ETSU a'r Comisiwn Coedwigaeth yn cynghori'n gryf y dylid cysylltu llosgyddion â datblygiadau penodol a all ddefnyddio'r gwres a'r pwer a gynhyrchir (hufenfeydd, gweithfeydd sment, unedau cynhyrchu diwydiannol mawr ac ati).

Garddwriaeth

15. Rydym yn chwilio am gyfleoedd i gryfhau a meithrin y diwydiant garddwriaeth yng Nghymru lle diffinnir garddwriaeth fel cnydau bwytadwy a chnydau addurnol. Mae hynny'n cynnwys y sectorau confensiynol ac organig. 16. Ymhlith y cnydau bwytadwy a gynhyrchir mae ffrwythau pen coed a ffrwythau meddal, llysiau, cnydau salad, madarch, hopys ac ati. Ymhlith y cnydau addurnol mae blodau wedi'u torri, planhigion gwelyau, bylbiau, blodau alpaidd, blodau parhaol, prysgoed, coed addurnol, stoc planhigfeydd a chnydau arbenigol eraill. Bydd cnydau a pherlysiau a dyfir at ddibenion fferyllol hefyd yn cael eu cynnwys. Dewiswyd y meysydd a ganlyn i'w datblygu:

16. Cynhyrchu:

- Cynhyrchu mwy ar raddfa cae er mwyn bod yn fwy effeithlon ac edrych ar gymhellion/ technolegau i gynhyrchu llysiau ar unedau da byw. Bydd hynny'n cynnwys dewis cnydau'n ofalus, a'r rheiny'n gnydau sy'n addas at ddisgwyliadau'r cwsmer gan gynnal ansawdd a niferoedd;
- Ystyried cyfleoedd i gydweithio a chreu mentrau ar y cyd gan gynnwys rhannu peiriannau, cludo cynnyrch i'r farchnad, marchnata a phrosesu;
- Annog ffyrdd o dyfu cnydau dan orchudd neu dan do er mwyn ymestyn y tymor tyfu i gael y prisiau gorau a marchnadoedd cynnar;
- Datblygu cyfleoedd i gynhyrchu ffrwythau meddal organig, yn arbennig yng Ngogledd Ddwyrain Cymru gan fod cyflenwadau'r farchnad ffrwythau organig ymhell o fod yn ddigonol.

17. Marchnata a Phrosesu:

- Gwella'r ffordd y caiff cynnyrch garddwriaethol ei farchnata a'i brosesu yng Nghymru;
- Gwella'r cysylltiadau â'r diwydiant arlwyo a thwristiaeth yng Nghymru;
- Meithrin mwy o ddiddordeb mewn bwyd ffres wedi'i dyfu'n lleol a chreu rhagor o gyfleoedd felly i werthu'n lleol mewn sawl ffordd e.e. Marchnadoedd Ffermwyr;
- Datblygu cydweithrediad a chysylltiadau yn y farchnad er mwyn i bobl allu cael cyngor, marchnadoedd go iawn, offer ar gontract, ac ati.

Datblygu Strategaethau

18. Mae'r Cynulliad Cenedlaethol wrthi'n llunio cynigion terfynol ar gyfer pob un o'r sectorau hyn ac mae'n bwriadu creu grwpiau strategaeth i ddatblygu'r cyfleoedd a nodwyd yn yr astudiaeth SAC, adroddiad Nautilus a dogfennau eraill, a chynnwys profiad y diwydiant ac arferion gorau.

19. Bydd y strategaethau'n ymwneud ag amryw o agweddau ar farchnata, cyngor i'r diwydiant a datblygu pecynnau hyfforddi a fydd yn cynorthwyo ffermwyr sydd am fynd ar drywydd cyfleoedd busnes yn y sectorau hyn. O dan Cyswllt Ffermio, bydd ffermydd arddangos yn cael eu creu ledled

Cymru er mwyn lledaenu technolegau newydd ac unrhyw waith ymchwil a datblygu sydd ei angen er mwyn sefydlu'r sectorau hyn.

20. Bydd cyfleoedd prosesu a datblygu cynnyrch hefyd yn cael eu hystyried ar gyfer pob sector er mwyn sicrhau bod marchnadoedd posibl i'r cynnyrch a bod cyfleoedd yn cael eu datblygu ar gyfer Cymru sy'n cynnig cyfleoedd ac iddynt werth ychwanegol i ffermwyr a chynhyrchwyr Cymru.

21. Cynigir y dylai'r WDA ddarparu cymorth ysgrifenyddol i'r grwpiau Pysgod a Garddwriaeth ac y dylai'r Comisiwn Coedwigaeth roi cymorth i'r grwp Datblygu Coetiroedd.

Man Cyswllt

Mrs Terri Thomas, Yr Is-adran Datblygu Bwyd a Ffermio, ffôn 5471.